

Publikacje za rok 2017

(oprac. Marcin WITKOWSKI)

1. *Bachowice – wieś i ludzie*, red. J. Jodłowski, A. Kolasa, Z. Szewczyk, S. Warzecha, „SCAL-BIS”, Tomice 2017, s. 296, il., fot.

oprawa miękka, 21 cm

Publikacja, wydana pod patronatem wójta gminy Spytkowice, poświęcona jest pamięci trzech zasłużonych Bachowiczan: pionierowi polskiej spółdzielczości Franciszkowi Stefczykowi (1861 – 1924), wychowawcy i budowniczemu bachowickiego kościoła ks. dr. Franciszkowie Gołbie (1862 – 1944) oraz karmelitańskiemu kandydatowi na ołtarze, Słudze Bożemu o. Rudolfowi Stanisławowi Warzesze OCD (1919 – 1999).

Na szczególną uwagę zasługuje artykuł poświęcony o. Rudolfowi, autorstwa dwóch wadowickich karmelitów bosych blisko związanych z rocznikiem „Wadoviana”: zmarłego w 2015 r. o. dr. hab. Honorata Gila OCD oraz o. dr. hab. Szczepana Praśkiewicza OCD. W biografii Sługi Bożego szczegółowo opisali oni jego naukę i późniejszą pracę w wadowickim Niższym Seminarium Duchownym „na Górcie” oraz działalność na rzecz chorych w wadowickim szpitalu, gdzie o. Rudolf często zastępował klasztornego kapelana. Spory fragment poświęcony jest także procesowi beatyfikacyjnemu karmelity, którego postulatorem diecezjalnym jest współautor artykułu, o. Szczepan Praśkiewicz.

2. Graff T., *Patronat cystersów mogińskich nad kościołem pw. Wszystkich Świętych w Wadowicach i problem jego statusu parafialnego w XIV-XVIII wieku*, w: *Dzieje i kultura cystersów w Polsce*, red. M. Starzyński, D. F. Tabor, Societas Vistulana, Kraków 2016, s. 191–213.

oprawa twarda, 25 cm

W oparciu o szeroką bazę źródłową autor przedstawił związki jakie wadowicki kościół łączyły z opactwem cystersów w Mogile. Z przedstawionych przez niego rozważań wynika, że zakon sprawował patronat nad tutejszym kościołem od pierwszej połowy XIV w. do lat 70. wieku XVIII. Początkowo kościół w Wadowicach był filią parafii w Woźnikach. Przez kolejne dziesięciolecia komplikował się status parafialny obu kościołów oraz ich wzajemne zależności, m.in. miejsce rezydowania kolejnych proboszczów. Dopiero dekret biskupa Kajetana Sołtyka z 1780 r. zlikwidował ostatecznie to zamieszanie. Kościoły urzędowo oddzielono a Wadowice stały się samodzielną parafią.

Autor dowodzi, że w omawianym okresie patronat cysterski nad wadowicką parafią

i życiem religijnym miejscowej wspólnoty nie odcisnął większego śladu, a jedynie był skrzętnie odnotowywany w księgach parafialnych.

3. Iwańska K., *Dzieje i kultura Żydów w Wadowicach w latach 1864 – 1945*, Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, s. 422, il., fot., mapy.

oprawa twarda, 24 cm

Niniejsza książka jest pionierską i długo oczekiwaną monografią poświęconą Żydom wadowickim. Dotychczas poruszaliśmy się wyłącznie w sferze informacji szcztątkowych. Dzięki Katarzynie Iwańskiej od teraz dysponujemy kompleksowym opracowaniem ukazującym historię i kulturę Żydów wadowickich oraz ich wkład w rozwój miasta. Publikacja pozwala nam lepiej zrozumieć fenomen Wadowic. Mamy do czynienia z miastem przepojonym wiarą i kulturą chrześcijańską. Zarazem wydatny wpływ na oblicze Wadowic wywarli jego żydowscy mieszkańcy. Koegzystencja Polaków i Żydów trwała tutaj od drugiej połowy XIX wieku do wybuchu II wojny światowej. Nie brakowało oczywiście napięć pomiędzy obydwoma narodami. Jednak nie zdołały one zdominować codzienności. Ta upływała pod znakiem życzliwego współżycia, którego pięknym symbolem stały się mecze piłki nożnej rozgrywane pomiędzy młodzieżą polską i żydowską. Aktywnie uczestniczył w nich Karol Wojtyła (późniejszy wielki papież i święty), zasilając nieraz drużynę żydowską. Zaslugą Autorki jest solidne wyeksploatowanie źródeł o charakterze wspomnieniowym i statystycznym. (Z recenzji wydawniczej dr. hab. Łukasza Tomasza Sroki, prof. UP)

4. Janusz M., Nowakowski A., *Stronie. Dzieje oświaty na tle dziejów wsi. Od średniowiecza po rok 2016*, RS DRUK, Rzeszów 2017, s. 148, fot., mapy.

oprawa miękka, 23 cm

Książka [- -], zarówno pod względem konstrukcji jak i metodologii, stanowi niemal wzorcowy przykład rozwiązań zamykających się w obszarze nauk humanistycznych. Równocześnie jest publikacją wpisującą się w potrzeby społeczności lokalnej, co jest istotne z punktu widzenia „użyteczności nauki”.

Monografia stanowi interesujący wkład w dzieje regionu [- -]. Dotyczy to zarówno dziejów szkoły, szerzej oświaty, w Stroniu, jak i dziejów miejscowych [- -]. Autorzy podkreślają często związek dziejów lokalnych z dziejami państwa polskiego [- -]. Zwracają także uwagę na coś, co można określić jako „historia społeczna” społeczności strońskiej [- -]. Znajdujemy [- -] liczne informacje na temat życia religijnego, rozwoju kolei, kultury fizycznej, czy wreszcie obyczajów i lokalnych tradycji [- -]. Recenzowana pozycja stanowi ważny punkt w poznaniu powstania i rozwoju podkarpackiej miejscowości [- -]. (Z recenzji wydawniczej dr. hab. Krzysztofa Koźbiała)

Opracowanie dotyczy nie tylko stopniowego rozwoju systemu szkolnictwa w tej podbeskidzkiej miejscowości, ale także ukazanie instytucji szkolnych w szerokim kontekście ogólnych dziejów wsi, obejmujących również aspekty kulturowe, gospodarcze, demograficzne, społeczne i kościelne. Początkową cezurą pracy są pierwociny dzisiejszej wsi Stronie w XIV stuleciu, a końcową rok 2016. Nie ulega wątpliwości, że wieś ma metrykę sięgającą co najmniej początków epoki nowożytnej, a nawet późnego średniowiecza. (Ze wstępu)

5. *Kto był kim w Andrychowie?*, oprac. A. Fryś, M. Pytel-Skrzypiec, T. Putek, D. Rusin, Towarzystwo Miłośników Andrychowa, „SCAL-BIS”, Andrychów 2017, s. 174.

oprawa miękka, 21 cm

Publikacja, wydana staraniem TMA z okazji jubileuszu 250-lecia nadania Andrychowowi praw miejskich, zawiera biogramy ponad 750 osób („Od Ankwicza do Żywiola”) związanych z miastem i ziemią andrychowską na przestrzeni minionych czterech stuleci. Przygotowując noty biograficzne autorzy sięgnęli m.in. do zbiorów Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, archiwów parafialnych Andrychowa, Inwałdu i Wieprza, Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Bielsku-Białej i Archiwum Narodowego w Krakowie. Słownik uzupełniony został o dwa aneksy: wykaz nauczycieli prowadzących tajne nauczanie oraz aresztowanych na terenie gminy Andrychów w latach hitlerowskiej okupacji (Aneks 1) oraz wykaz cechmistrzów stolarskich, piekarskich, krawieckich, garncarskich i szewskich, obejmujący okres od lat 80. XIX w. do współczesności (Aneks 2).

[- -] Uważaliśmy i uważamy, że nasza książka [- -] spełni pewną rolę: po pierwsze, uchroni od zapomnienia ludzi, którzy tworzyli historię ziemi andrychowskiej, po drugie, stanie się zaczynem dyskusji, która w efekcie może dostarczyć informacji niezbędnych do przygotowania ewentualnych następnych, pełniejszych wydań. (Ze wstępu)

6. *Powiatowe Plenery Malarsko – Fotograficzne im. F. Suknarowskiego. Kronika*, oprac. i red. Z. Jurczak, Towarzystwo Miłośników Ziemi Wadowickiej, Wadowice 2017, s. 82, il., fot.

oprawa miękka, 20 cm

Od początku, jednym z celów statutowych Towarzystwa [Miłośników Ziemi Wadowickiej – MW], jest utrzymanie tożsamości regionalnej mieszkańców, wyrosłej na tradycji administracyjnej dawnego cyrkułu wadowickiego. Służyły temu organizowane do 1975 roku Dni Ziemi Wadowickiej w Andrychowie, Wadowicach, Kalwarii Zebrzydowskiej i Lanckoronie. Od 2007 roku, dzięki współpracy z samorządami, taką formą scalającą i prezentującą kulturowe oblicze Ziemi Wadowickiej, były powiatowe plenery im. F. Suknarowskiego. Tygodniowe pobyty w gościnnych dla

artystów gminach, dały możliwość odkrywania pozornie znanych miejsc przez pryzmat estetycznej wrażliwości tworców. Stanowią nadal artystyczną formę popularyzowania gmin Ziemi Wadowickiej i są przykładem regionalnego współdziałania. (Ze Wstępu)

7. Knych A., Knych C., Knych D., *Romerowie w Małopolsce i na Podkarpaciu. Zapomniany ród niezwykłych ludzi*, Poligrafia Redemptorystów, Czarna 2016, s. 368, fot., tab., wykresy, mapy. okładka miękka, 24,5 cm

Autorzy publikacji, w oparciu o różnorodne źródła, m.in. relacje potomków i pamiątki rodzinne, scharakteryzowali główne gniazda rodowe Romerów w Małopolsce i na Podkarpaciu. Wśród małopolskich siedzib nie zabrakło Inwałdu i opisu tamtejszej gałęzi rodu – począwszy od Feliksa Aleksandra Cypriana Romera (1818 – 1886), męża Adeli z Bobrowskich, który przebudował inwałdzki dwór i wspierał finansowo miejscowy kościół.

Na kartach książki przewija się cała galeria barwnych postaci, począwszy od XV a na XX wieku skończywszy, ze szczególnym uwzględnieniem w. XIX [- -].

Autorzy sięgają w przeszłość i ukazują, jak zawile były losy polskich ziemian. Ziemian, w których drzemiała niezwykła siła pozwalająca, często w bardzo trudnych realiach, zachować własną tradycję i tożsamość. Potrafiących przyjaźnić się i kochać. Pracować, wychowywać dzieci, a jednocześnie żyć pełnią życia. A kiedy przyszedł czas próby, walczyć i bronić honoru oraz ludzkiej godności. (Z recenzji wydawniczej dr. hab. Henryka Nogi, prof. UP)

8. *Placówka oświatowa w ostatniej dekadzie Polski Ludowej oraz w latach 2012 – 2017. Na 180-lecie Szkoły w Ryczowie (1837 – 2017)*, praca zbiorowa pod red. D. Fryc-Piętak, „SCAL-BIS”, Ryczów 2017, s. 144, fot. oprawa miękka, 21 cm

W 2012 r. uroczyste obchodziliśmy 175-lecie szkolnictwa w Ryczowie. Szkoła w Ryczowie wyprzedziła inne szkoły w ówczesnym cyrkule wadowickim [- -]. Powstała bowiem w czasie, gdy na obszarze Galicji, pod władaniem Austrii, panował ustrój absolutyzmu i germanizacji. Inne szkoły na tym obszarze zaczęły powstawać zwykle pod koniec XIX i na początku XX stulecia, już w warunkach swobód obywatelskich, związanych z autonomią galicyjską. Trwałą pozostałością tamtego jubileuszu jest monografia pt. Zarys dziejów szkolnictwa w Ryczowie. W 175-lecie powstania szkoły w Ryczowie (1837 – 2012)¹. Ukazała ona całokształt dorobku oświaty na tle historii wsi, parafii i regionu.

Tym niemniej nie wszystkie materiały archiwalne mogły zostać wówczas wykorzystane. Do niektórych z nich dotarto dopiero w ostatnich latach. Owocem tych poszukiwań jest obecne

¹ Por. *Publikacje za lata 2010 – 2012*, oprac. M. Witkowski, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, nr 15, 2012, s. 202.

opracowanie na kolejny, „mały” jubileusz 180-lecia ryczowskiej placówki oświatowej. W szczególności ukazuje ono trudności związane z funkcjonowaniem oświaty w ostatniej dekadzie Polski Ludowej, od wprowadzenia stanu wojennego po rok 1989, a także ostatnie pięciolecie, zwłaszcza w zakresie działalności gimnazjum w Ryczowie. (dr hab. Andrzej Nowakowski, prof. UR)

9. Sak J., *Błękit i burgund*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 2017, s. 39 [1].

okładka miękka, 21 cm

Jolanta Sak mieszka w Choczni koło Wadowic. Być może nie jest to przypadek, że jej wiersze przypominają poezję Janiny Brzostowskiej – też urodzonej wadowiczanki, to samo ludzkie i zwyczajne podejście zarówno do sytuacji opisywanych jak i do czytelnika. Genius loci? (prof. Witold Brostow)

Autorka zadebiutowała w kwietniu 2016 r. tomikiem poezji *Gdyby coś kiedyś* wydanym przez warszawską Ludową Spółdzielnię Wydawniczą, a jej talent został doceniony w ogólnopolskich konkursach poetyckich.

10. *Smaki ziemi wadowickiej: zeszyt kulinarny*, Urząd Miejski, Wadowice 2017, 35 s., il.

oprawa miękka, 21 cm

Pierwszy wadowicki zeszyt kulinarny, na kartach którego zaprezentowane zostały tradycyjne potrawy ziemi wadowickiej. Wśród regionalnych smaków znalazły się m.in.: chleb inwałdzki, radoczański jabłecznik, miody z Kleczy Dolnej, mucharskie pierogi, ogórki kiszone z Kalwarii Zebrzydowskiej oraz wadowickie flaczki i kremówka papieska.

Zeszyt zawiera przepisy na potrawy wraz ze zdjęciami i sposobem ich przyrządzenia. Obok polskiej wersji językowej broszurę wydano także w językach: angielskim, niemieckim, włoskim, francuskim i hiszpańskim.

11. *Szkice z dziejów sportu w Wadowicach i Ziemi Wadowickiej. Na 130-lecie sportu w Ziemi Wadowickiej (1887 – 2017) i 600-lecie założenia Kalwarii Zebrzydowskiej (1617 – 2017)*, red. J. Kulpiński, A. Nowakowski, Uniwersytet Rzeszowski, RS DRUK, Rzeszów 2017, s. 180, fot.

oprawa miękka, 23 cm

Praca stanowi ciekawy przyczynek do dziejów lokalnej kultury fizycznej [- -]. Opracowanie to wzbogaca dzieje polskiej kultury fizycznej zwłaszcza w skali regionalnej [- -]. Autorzy poruszyli wiele różnych aspektów dotyczących kultury fizycznej tego regionu, począwszy od Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Wadowicach [- -]. Wiele zagadnień, takich jak: sport jeździecki [- -] na ziemi wadowickiej, łucznictwo w Zawadce koło Wadowic, narciarstwo w kalwaryjskim gnieździe TG „Sokół”, działalność KS „Kalwarianka” [- -] wzbogacają wiedzę na temat rozwoju kultury

fizycznej w Polsce, zaś zarządzanie kulturą fizyczną w powiecie wadowickim [- -] wnosi ciekawe informacje do dziejów organizacji kultury fizycznej [- -]. Wartość pracy podnoszą ilustracje i aneksy, bardzo skrupulatnie opracowane. (Z recenzji wydawniczej dr. Hab. Ewy Kałamackiej, prof. nadzw. AWF w Krakowie)

12. Wądolny-Tatar K., *Twórcy Nadskawia: biografie wsi i rzeki w twórczości Janiny Barbary Górkiewiczowej*, „Literatura Ludowa”, nr 1, 2016, s. 31-40.

13. *Witanowice na starej fotografii*, tekst i oprac. R. Góralczyk, Urząd Gminy Tomice, Tomice 2017, s. 200, mapy, fot. oprawa twarda, 31 cm

Album Witanowice na starej fotografii jest rodzajem nostalgicznej, sentymentalnej podróży w czasie – w historię wsi Witanowice, jej parafii, instytucji i organizacji, ale i osobistą wędrówką każdego mieszkańca – do lat dzieciństwa, młodości, wieku średniego... Jest kroniką fotograficzną dokumentującą kulturę materialną wsi, prezentującą miejsca, ludzi i zdarzenia. Jest zbiorem archiwalnych dokumentów i zdjęć, na których odnaleźć można obrazy przedstawiające znajome, ale jednak odmienne oblicze wsi; zobaczyć miejsca, których często pozostały już tylko wspomnienia. Ze starych fotografii spoglądają dawni mieszkańcy, wędrujemy po miejscach, w których się urodzili, żyli i pracowali, jesteśmy świadkami rodzinnych, religijnych, społecznych i historycznych wydarzeń.

Album został wydany z okazji 700-lecia wsi i parafii. Zamieszczone w nim zdjęcia i dokumenty pochodzą głównie ze zbiorów prywatnych, obecnych i byłych mieszkańców Witanowic [- -]. W części tekstowej albumu wykorzystano informacje i cytaty ze źródeł historycznych, opisujące upamiętniane zdjęciami osoby, miejsca bądź wydarzenia, ilustrujące rzeczywiste obrazy z dziejów wsi. Przytoczone fragmenty artykułów i niepublikowanych tekstów oddają atmosferę dawnych Witanowic. (Z Wprowadzenia)

14. *Wybrane zagadnienia z dziejów Kalwarii Zebrzydowskiej: na 400-lecie pierwszej lokacji Kalwarii Zebrzydowskiej (1617-2017)*, praca zbiorowa, red. nauk. Andrzej Nowakowski, Wydawnictwo 3 kolory, Kraków 2017, s. 328, il., fot. oprawa miękka, 21 cm

Andrzej Nowakowski wraz z grupą historyków wywodzących się ze środowisk naukowych z południowej Polski wystąpił z interesującą inicjatywą wydania książki poświęconej jakże ważnemu dla każdego Polaka miejscu – Kalwarii Zebrzydowskiej. Już sam tytuł publikacji sugeruje szerokie ujęcie problemu. I rzeczywiście, obok artykułów poświęconych duchowemu aspektowi odnajdujemy także teksty, w których Autorzy podejmowali tematy o charakterze społecznym

i politycznym. [- -] teksty, oprócz waleorów naukowych, mają także wartość popularyzatorską. (Z recenzji wydawniczej dr. hab. Artura Pasko, prof. nadzw. Uniwersytetu w Białymstoku)

15. Zofia z Drohojewskich Romerowa. Dziennik 1939 – 1948, oprac. na podst. arch. rodzinnego B. Romer Kukulska, Wydawnictwo Tulipus, Bielsko-Biała 2017, s. 304.

oprawa miękka, 23,5 cm

Autorka *Dziennika* Zofia Romerowa (1893 – 1949), córka Karola hrabiego Drohojewskiego herbu Korczak i Stefanii z Grabińskich herbu Pomian, urodziła się w Tułkowicach (dzisiaj wieś w rejonie mościskim obwodu lwowskiego na Ukrainie). Po I wojnie światowej, podczas której pracowała w szpitalu polowym jako sanitariuszka, poślubiła Rodryga Tomasza Marię hrabiego Romera (1893 – 1967), właściciela Inwałdu. Po zamieszkaniu w inwałdzkim pałacu Zofia zaangażowała się w działalność społeczną na rzecz miejscowej ludności. Po II wojnie światowej, w wyniku reformy wywłaszczeniowej, musiała opuścić Inwałd i wraz z mężem osiadła w Bielsku-Białej, gdzie zmarła i jest pochowana.

Dziennik, opracowany na podstawie rodzinnych archiwów przez wnuczkę autorki – Barbarę Romer Kukulską, jest wyjątkowym źródłem historycznym dla dziejów Inwałdu i ziemi andrychowskiej. Zapis zdarzeń w jakich uczestniczyła i jakie obserwowała Zofia z Drohojewskich Romerowa obejmuje okres między sierpniem 1939 r. a marcem 1948 r. W tym czasie autorka często zmieniała miejsce pobytu, opisywała okrucieństwa wojny, ale także powojenne zmiany polityczne i społeczne.

16. 150 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Wadowicach 1867 – 2017, red. G. Wojdyńska, J. Kubera, M. Jakima, K. Jaworska, Z. Kłobuch, Drukarnia i Wydawnictwo Grafikon i OSP Wadowice, Wadowice 2017, s. 108, zdj.

oprawa twarda, 31 cm

We wrześniu 2017 roku przypada jubileusz 150-lecia istnienia i działalności Ochotniczej Straży Pożarnej w Wadowicach. Jednostce tej poświęcono monografię opracowaną przez byłego Sekretarza, śp. mgr inż. Lucjana Kmitę. Rozprawa została przygotowana z okazji 125-lecia OSP Wadowice, dotychczas dostępna tylko w siedzibie jednostki [- -].

W związku z tym doniosłym jubileuszem postanowiono opublikować historię jednej z najstarszych jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej na Podbeskidziu. Materiał w niniejszej publikacji, w znacznej mierze opiera się na wspomnianej monografii. Część najstarszą, obejmującą 125 lat OSP Wadowice, odtworzono w oparciu o dowody rzeczowe i przekazy ustne czynnych strażaków, emerytów, działaczy oraz sympatyków. Przy ich pomocy oraz na podstawie piśmiennictwa odtworzono historię jednostki do 1992 roku [- -]. Ostatnie 25-lecie działania

jednostki dokumentują materiały zgromadzone w archiwum OSP, archiwum państwowym w Bielsku-Białej oraz kronikach oddziału. (Ze Wstępu)